

“БЕКТЕМИН”

Жалал-Абад мамлекеттик
университетинин ректору,
техника илимдеринин
доктору, профессор

К.Ж.Усенов

“ 10 05 2017-ж.

Акунова Айнура Рысбековнанын «Азыркы кыргыз тили» курсун үйрөнүү процессиндеги студенттин өз алдынча таанып-билүү ишмердүүлүгүн моделдөө» деген темадагы 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз тили) адистиги боюнча педагогика илимдеринин доктору окумуштуулук даражасын изденип алуу үчүн жазылган диссертациясына карата жетектөөчү илимий мекеменин

РАСМИЙ ПИКИРИ

1. Изилдөөнүн актуалдуулугу.

«Азыркы кыргыз тили» дисциплинасы педагогикалык жана филологиялык билим берүүчү жогорку окуу жайларынын «Башталгыч билим берүү», «Кыргыз тили жана адабияты» адистиктеринде окутулат. Азыркы эмгек рыногу адисти даярдап жаткан билим берүү мекемелеринен жөн гана кайсы бир денгээлдеги билими бар бүтүрүүчүнү эмес, үзгүлтүксүз жаныланган, жакшыртылган, кенейтилген билимди өз алдынча алып турууга жөндөмдүү, жаныланууга, өзгөрүүлөргө ылайыкташып өз билимин, көндүм-адаттарынын денгээлин жогорулатып, түзөтүп, жакшырта ала турган, ар тараптуу компетенцияларга ээ ийкемдүү адисти талап кылып жатат. Ошондуктан, учурда педагог-окумуштуулардын, методисттердин алдында өмүр бою үзгүлтүксүз билим алууга жөндөмдүү адисти даярдоо жана бул маселени чечүү проблемасы курч турат.

Изилдөөнүн актуалдуулугу азыркы учурдагы коомдун социалдык-экономикалык өнүгүүсү талап кылган жогорку окуу жайларында студенттерге сапаттуу кесиптик билим берүү маселесинин курч коюлушу менен, 2012-жылы Кыргызстанда окутуунун кредиттик технологиясы менен катар окутуунун дистанттык формасынын ишке кириши менен да мүнөздөлөт. Себеби, окутуунун бул жаны технологиялары студенттин өз алдынча таанып-билүү ишмердүүлүгүнө өзгөчө басым жасайт.

Изилдөө иши жогорку окуу жайларында студенттин өз алдынча таанып-билүү ишмердүүлүгүн өнүктүрүүнүн зарылдыгынан келип чыкты жана төмөнкүдөй жагдайлар менен мүнөздөлгөн:

Биринчиден, студенттин өз алдынча таанып-билүү ишмердүүлүгү алардын адис катары калыптанышында жана келечекте адис катары иштеп

кетүүсүндө өзгөчө мааниге ээ болуусу бул проблеманын жогорку мектепте билим берүүдөгү дайым көнүл борборунда турушун шарттагандыгынан;

Экинчиден, окутуунун жаны технологияларынын кириши менен дисциплиналарды окутуу методикасына да өзгөртүүлөрдүн киришинин зарылдыгынан;

Үчүнчүдөн, студенттин өз алдынча таанып-билүү ишмердүүлүгүнүн жалпы теориясы, методологиясы иштелип чыкканы менен аталган дисциплинанын чегинде толук изилдөө объектисине айлана электигинен;

Төртүнчүдөн, азыркы учурда окутуучу үчүн да, студент үчүн да өз алдынча таанып-билүү ишмердүүлүгүн калыптандырууга багытталган окуу каражаттарынын жетишсиздигинен ж.б. Булар теманын актуалдуулугун аныктайт.

2. Изилдөөнүн илимий жоболорунун, жыйынтыктарынын жана сунуштардын негизделишинин даражасы.

Диссертацияда иштелип чыккан илимий жоболордун, жалпы жыйынтыктардын жана практикалык сунуштардын негизделишинин даражасы эксперименталдык тажрыйбалык иштердин жалпы жыйынтыктарын статистикалык негизде анализдөө менен камсыз кылынган. Ошону менен бирге философиянын, педагогиканын, психологиянын, кыргыз тилин окутуу методикасынын теориялык жоболорунун изилдөөнүн практикалык аспектилери менен ички өз ара байланыштары ишке ашырылгандыгы диссертацияда баса белгиленген.

Диссертациянын структуралык түзүмү андагы коюлган милдеттерге дал келип, алардын ар биринин чечилиши логикалык ырааттуулукта, удаалаштыкта көрсөтүлгөн. Изилдөө кириш бөлүмдөн, төрт главадан, корутундудан, библиографиядан жана тиркемеден турат, жалпы көлөмү 345 бет, 16 таблица, 5 схема, 43 сүрөт, 341 адабияттардын тизмеси берилген.

Киришүү бөлүмдө диссертант тандалып алынган теманын актуалдуулугу, максат-милдеттери, илимий жаңылыгы, теориялык жана практикалык мааниси, изденүүчүнүн жеке салымы, коргоого коюлуучу негизги жоболор, апробацияланышы тууралуу маалыматтарды берген.

Изилдөөнүн биринчи бөлүмүндө жогорку окуу жайларда «Азыркы кыргыз тилин» окуп-үйрөнүү процессиндеги студенттин өз алдынча таанып-билүү ишмердүүлүгүн уюштуруунун илимий-методологиялык негиздери, б.а. таанып-билүү ишмердүүлүгү, студенттин өз алдынча иши, моделдештирүү маселеси, курсту окутуунун тарыхы жана азыркы учурдагы абалы кенири изилдөөгө алынган.

Изилдөөнүн экинчи бөлүмүндө «Азыркы кыргыз тили» курсунда студенттин өз алдынча таанып-билүү ишмердүүлүгүн уюштуруунун моделдери түзүлүп, окутуунун кредиттик технологиясы жана дистанттык формаларында ишке ашыруунун технологиясы сунушталган.

Изилдөөнүн үчүнчү бөлүмүндө «Азыркы кыргыз тили» курсунун башка дисциплиналар менен уланмалуулук принциpte уюштурулушунун натыйжалуу жолдору аныкталып, ЖОЖго чейинки билим берүү баскычтарында болочок студенттин өз алдынча таанып-билүү

ишмердүүлүгүн калыптандыруунун жолдору, эне тилин дифференцирлеп окутуунун баскычтары сунушталган.

Иштин төртүнчү бөлүмүндө сунушталган моделдердин практикалык ыңгайлуулугун педагогикалык экспериментте текшерилип, иштелип чыккан критерийлердин негизинде майнаптуулугу далилденген.

Корутунду бөлүмдө изилдөө иши боюнча жүргүзүлгөн эксперименталдык жумуштардын жалпы жыйынтыктары, алар боюнча чыккан корутундулар жана практикалык сунуштар айтылган.

Изилдөөнүн акырында илимий-методикалык, педагогикалык жана башка адабияттардын тизмеси берилет. Тиркемеде “Азыркы кыргыз тили” курсун кредиттик жана дистанттык окутууда колдонуу боюнча жумушчу програмалардын, силлабустардын, студенттин өз алдынча иштөөлөрү үчүн тапшырмалардын үлгүлөрү берилген.

Тажрыйбалык-эксперименталдык иштердин мазмуну, натыйжалары, педагогикалык иш-тажрыйбалар жалпылаштырылып, керектүү жыйынтык-корутундулар чыгарылган. Изилдөөдөн алынган жалпы жыйынтыктар бир катар практикалык сунуштарды айтууга негиз болуп берген.

3.Изилдөөнүн илимий жаңылыгы жана теориялык мааниси.

- «Азыркы кыргыз тили» курсун окуп-үйрөнүүдөгү студенттердин өз алдынча таанып-билүү ишмердүүлүгү алгачкы жолу илимий-изилдөөнүн объектисине алынып, натыйжада, студенттин курсту өз алдынча таанып-билүү ишмердүүлүгүнүн моделдери иштелип чыккандыгында. Моделдерди ишке ашыруунун технологиясы педагогикалык экспериментте текшерилип, натыйжалуулугу аныкталгандыгында;
- 550000 – Педагогика багытындагы 550700 – Башталгыч билим берүү адистигинде окутуунун кредиттик технологиясында жана дистанттык формасы боюнча студенттин өз алдынча таанып-билүү ишмердүүлүгүн уюштурууну камсыз кылуучу «Азыркы кыргыз тили» курсунун мазмуну, формасы, методдору, каражаттары бир системага салынып, жаныртылгандыгында;
- «Азыркы кыргыз тили» курсу боюнча студенттин өз алдынча иштери алгачкы жолу педагогикалык-психологиялык мамиле аспектинде иштелип чыккандыгында;
- Адистик компетенцияларды калыптандырууда «Азыркы кыргыз тили» менен «Кыргыз тилинин практикалык курсу», «Кыргыз тилин окутуунун методикасы» дисциплиналарынын өз ара байланышы теориялык жана практикалык жактан негизделди; аталган курстар боюнча жаны муундун окуу-методикалык комплекстери, мультимедиялык кошумча окуу каражаттары түзүлгөндүгүндө;
- Кыргыз тилин эне тили катары окутуунун мазмундук жана методикалык жактан өзгөрүшүнө алып келе турган «Сабат ачуу жана сөз үйрөнүү», «Эне тили», «Кыргыз тили» жана «Азыркы кыргыз тили» деген дифференцирленген төрт денгээлдеги жанылануу багыты сунушталгандыгында.

4. Изилдөөнүн практикалык баалуулугу: «Азыркы кыргыз тили» курсун өз алдынча окуп-үйрөнүүнүн моделдери студенттин таанып-билүү ишмердүүлүгүнүн жакшырышына шарт түзөт; Дисциплинаны башка предметтер менен да айкалыштырып үйрөнүүдө кыргыз тилин окутуучулар жана үйрөнүүчүлөр тарабынан жетекчиликке алынат жана пайдаланылат; Изилдөөнүн жүрүшүндө иштелип чыккан жана сунушталган программалар, окуу китеп, окуу куралдары, методикалык колдонмолор, мультимедиялык кошумча окутуу каражаттары, электрондук китептер, интернет сайттары өз алдынча кыргыз тилин окуп-үйрөнүүдө маалыматты ыңгайлуу формада, мезгилде, орунда алууга көмөктөшөт; кыргыз тилин эне тили катары окутуунун натыйжалуулугун жогорулатат жана ЖОЖдогу өтүлүүчү башка дисциплиналар үчүн да иш-тажрыйба катары колдонулгандыгында.

Изденүүчүнүн **жеке салымы** катары мына буларды белгилөөгө болор эле: изилдөөдө коюлган маселелерди чечүү үчүн диссертант тарабынан илимий жана педагогикалык методдордун жыйындысы пайдаланылгандыгын; Теоретикалык денгээлде тарыхый, салыштыруучулук, системалык-логикалык, педагогикалык моделдештирүү жана педагогикалык тажрыйбаны жалпылаштыруу методдору; Эмпирикалык денгээлде сурамжылоо-диагностикалык (анкетирлөө, ангемелешүү, интервью алуу, тестирлөө), ошондой эле эксперименталдык (изилдөөчүлүк, констатирлөөчү, калыптандыруучу жана жыйынтыктоочу) методдору, логикалык анализдин түрдүү формалары колдонулгандыгын; Изилдөөдө алынган жыйынтыктар статистикалык жактан талдоого алынып, жалпы корутундулар жана сунуштар чыгарылгандыгын ж.б.

5. Авторефераттын диссертациянын мазмуну менен дал келиши.

Диссертация киришүүдөн, төрт глава жана корутундудан турат. Авторефераттын көлөмү резюмелерди кошпогондо белгиленген талаптан ашкан эмес. Автореферат диссертациянын мазмунун толук чагылдырган. Изилдөөнүн милдеттеринин чечилиши главалар боюнча так көрсөтүлгөн.

Жалпысынан, изилдөө ийгиликтүү иштелген, өз алдынча аткарылган, толук бүткөрүлгөн иш катары оң баага татыктуу. Аталган ийгиликтер менен кошо **айрым мүчүлүштүктөр** да байкалды, алар:

Биринчиси, изилдөөнүн киришүү бөлүмүндөгү милдеттүү түрдө берилүүчү изденүүчүнүн өздүк салымы диссертацияда көрсөтүлөт да, авторефератта бул бөлүмчө берилбей калган;

Экинчиси, “Азыркы кыргыз тили” курсу көлөмдүү курс болгондуктан анын ар бир бөлүмү боюнча практикалык максатта тиркемелерди көбөйтсө болот эле.

Бирок белгиленген мындай мүчүлүштүктөр принципиалдуу мүнөзгө ээ эмес, алар изилдөөнүн жалпы денгээлин төмөндөтпөйт. Себеби, диссертациянын жыйынтыктары жогорку окуу жайларда “Азыркы кыргыз тили” курсун окутуунун методикасы жаатында окутуунун теориясы менен практикасына олуттуу салым кошо ала турган алгачкы изилдөө болгон.

Акунова Айнура Рысбековнанын «Азыркы кыргыз тили» курсун үйрөнүү процессиндеги студенттин өз алдынча таанып-билүү

ишмердүүлүгүн моделдөө» деген темадагы диссертациялык изилдөөсү Кыргыз Республикасынын Жогорку аттестациялык комиссиясынын “Окумуштуулук даражаларды ыйгаруунун тартиби жөнүндөгү” Жобосунун 10-пунктунун талаптарына толук жооп берет. Ал эми изденүүчү Акунова А.Р. 13.00.02 – окутуунун жана тарбиялоонун теориясы менен методикасы (кыргыз тили) адистиги боюнча педагогика илимдеринин доктору окумуштуулук даражасын алууга татыктуу деп эсептейбиз.

Пикир Жалал-Абад мамлекеттик университетинин Башталгыч билим берүүнүн теориясы жана методикасы, Кыргыз тили кафедраларынын кеңейтилген жыйынынын отурумунда 2017-жылдын 10-майында (№16-протокол) талкууланып, бекитилди.

Отурумдун төрайымы,
педагогика илимдеринин
доктору, профессор

Сакиева С.С.

Педагогика илимдеринин доктору, профессор С.С.Сакиеванын колун тастыктаймын.

*Жалал-Абад мамлекеттик университетинин
окумуштуу катчысы, п.и.к.*

Нусупова Р.С.